

Т. Г. Бусарєва,
аспірант, Київський Національний Економічний Університет імені Вадима Гетьмана

ІНТЕГРАТИВНИЙ ХАРАКТЕР ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ АЗІЙСЬКИХ КРАЇН НА ПРИКЛАДІ КИТАЮ ТА ЯПОНІЇ

У статті проводиться аналіз інтегративного характеру податкового регулювання інвестиційних процесів азійських країн, а саме: Китаю та Японії. Особлива увага акцентується на податкових пільгах, які мають безпосередній вплив на залучення іноземних інвестицій та розвиток економіки Китаю та Японії.

In the article is conducted the analysis of integrational character of the tax regulation of investment processes of the Asiatic countries, namely China and Japan. The special attention is paid on tax deductions which have a direct influence on bringing in foreign investments and the development of economy of China and Japan.

Ключові слова: реформування податкової системи, залучення інвестицій, розвиток економіки, криза.
Keywords: reformation of the tax system, bringing in investments, development of the economy, the crisis.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Реформування податкової системи як один з методів стимулювання іноземних інвестицій в основний капітал набуло поширення в країнах, що розвиваються, а саме у Китаї та Японії на початку 1980-х років минулого століття. У цей період сформувалися основні причини розширення сфери вживання системи податкових пільг, до яких можна віднести появу теоретичних обґрунтувань необхідності посилення регулюючої та стимулюючої ролі податків в умовах зростаючої конкуренції на світовому інвестиційному ринку. На початку 1980-х років важливу роль у реформуванні податкової системи відіграла незацікавленість іноземних компаній в інвестування додаткових коштів в економіку країн, що розвиваються. Водночас, як свідчить міжнародна практика, станом на 2010 рік вищезазначені країни займають лідируючі позиції із залучення іноземних інвестицій та характеризуються значним зростанням економічних показників. Цей феномен і зумовлює необхідність розглянути, які саме податкові реформи спонукали іноземних інвесторів до вкладання коштів саме в ці країни та який вплив мали залучені інвестиції на розвиток економік країн азійської моделі. Саме тому податкове регулювання інвестиційних процесів набуває важливого теоретичного та практичного значення.

АНАЛІЗ ПУБЛІКАЦІЙ ТА ДОСЛІДЖЕНЬ

Дискусія щодо дослідження інтегративного характеру податкового регулювання інвестиційних процесів в Китаї та Японії ведеться дуже давно. Проблематиці податкового регулювання, залученню іноземних інвестицій, аналізу механізмів залучення інвестицій, угрупованню інвестиційних ризиків присвячені наукові праці як відчизняних, так і зарубіжних вчених, зокрема таких, як І.Ю. Матюшенко, В.П. Божко, Д.Г. Черник, М. Мобіус, А.Н. Матанцев, А.В. Кирич, І.В. Караваєва, А.Р. Горбунов, Дж.П. О'Шонессі, Б. Грехем, Г. Ердман, Р. Кійосакі, У. Баффет та багатьох інших. Але й досі не розроблено повного аналізу інтегративного характеру податкового регулювання інвестиційних процесів азійських країн, а саме: Китаю та Японії

Метою даної статті є аналіз інтегративного характеру податкового регулювання інвестиційних процесів азійських країн, а саме: Китаю та Японії.

ВИКЛАД РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Податкове регулювання інвестиційних процесів у Китаї та Японії має інтегративний характер та багато в чому є схожою на американську модель регулювання інвестиційних процесів. Беручи до уваги те, що американська система оподаткування почала реформуватися у 1915 році, китайська та японська модель, які почали впроваджувати податкові реформи лише у 1980 році, мала досвід розвинутих країн, перейнявши який за 20 років уряди країн досягли стрімкого розвитку.

Досвід, який був перейнятий урядами країн, мав неабиякий результат щодо зростання темпів залучення іноземних інвестицій. З метою визначення інтегративних характеристик азійської моделі податкового регулювання інвестиційних процесів треба розглянути країни, економіка яких за останні 20 років характеризується стрімким зростанням економічних показників.

Найбільш привабливою країною для іноземних інвесторів є Китай, який у 2010 році отримав 110, 8 млрд дол. у вигляді іноземних інвестицій. Саме залучення іноземних інвестицій є одним з основних чинників, що забезпечили швидкі темпи зростання китайської економіки в останні два десятиліття.

З 1993 р. Китай є найбільшим одержувачем прямих іноземних інвестицій серед країн, що розвиваються. У 2005 році за обсягом залучення іноземних інвестицій Китай вперше випередив США, ставши, таким чином, найбільшим світовим імпортером прямих іноземних інвестицій. На долю іноземних інвестицій припадає біля 69% всіх інвестицій в економіку Китаю, однак треба сказати і про резидентів країни, які вкладають в економіку країни 31%, що є одним з найбільших показників серед країн світу. Тенденція щодо зростання залучення іноземних інвестицій наведено у табл. 1.

З даних, наведених у табл. 1, очевидним є постійне зростання загальної кількості іноземних інвестицій, залучених в економіку країни. Протягом 30 років (1980—

Таблиця 1. Загальна кількість залучених інвестицій в період з 1980—2010 років у млрд дол.

Рік	1980	1985	1990	1995	1997	2000	2005	2007	2009	2010
Загальна кількість залучених інвестицій	0,9	1,5	5,8	37,8	52,4	49,5	59,7	64,2	93,7	110,6

Джерело: Журнал: "История успеха". — 2010. — №12.

2010) в китайську економіку було залучено 776,1 млрд дол., що є найбільшим показником серед країн, що розвиваються.

Важлива роль в залученні прямих іноземних інвестицій в китайську економіку належить податковому стимулюванню. У період до 1980 року економіка Китаю була майже закритою для іноземних інвестицій через жорстку централізацію управління. Розвиток економіки країни відбувався за рахунок національних дотацій та інвестицій резидентів. Новий уряд, який прийшов до влади у 1978 році, зменшив контроль над економікою з боку держави та впровадив стратегію збалансованого економічного розвитку. У 1984 році на території Китаю уряд запровадив вільні економічні зони, на яких був встановлений ліберальний режим проведення зовнішньоторговельних операцій та виникли пільгові умови оподаткування, що забезпечили приплив зарубіжних та внутрішніх інвестицій. Уряд КНР широко використовує надання податкових пільг для стимулювання іноземних інвестицій, проте діє при цьому вибірково, заохочуючи вкладення засобів в певні території та галузі.

Реформуючи податкову систему з метою стимулювання іноземних інвестицій уряд китайський уряд перейняв досвід та практику американської економіки, яка протягом останніх 25 років займає лідируючі позиції по залученню іноземних інвестицій. Через те, що американська податкова система була сформована ще у 1871 році та американський уряд мав досвід щодо її реформування, деякі податкові зміни були запозичені китайським урядом.

У період з 1980 по 1994 роки китайським урядом були запроваджені наступні податкові пільги, а саме: звільнені від сплати податку на прибуток для компанії з іноземними інвестиціями в перші 5 років діяльності, в подальшому вони користувались зниженою ставкою податку. Крім того, цим компаніям надавалось повне звільнення від податку на прибуток засобів, що реінвестуються в підприємство. Підприємства з іноземними інвестиціями користувались пільгами на імпорт устаткування та технологій — мита та ПДВ при їх ввезенні не виплачувались. Операції з репатріації капіталу та переведення прибутку не обмежувались. Також привабливіші умови діяльності надаються експортоорієнтованим та високотехнологічним підприємствам з іноземним капіталом більш ніж 50%, податок на прибуток яких скоротився на 10%. Усі ці податкові реформи стимулювали залучення в економіку Китаю з 1980 до 1994 роки 5,8 млрд дол.

Швидке зростання іноземних капіталовкладень в економіку КНР супроводжувалось значними змінами географічної структури їх походження. У 80-і роки ХХ ст., коли загальний обсяг був порівняно невеликим, основними інвесторами виступали три країни — Гонконг, Сполучені Штати та Японія. У загальному обсязі накопичених в період з 1980 по 2010 роки інвестицій на їх долю припало 57,17; 10,31 та 7,53% відповідно.

Поступово в міру впровадження податкових реформ та зміцнення довіри інвесторів географічна структура походження іноземних інвестицій стала значно більш диверсифікованою. Проте домінує положення країн Південно-Східної Азії як основне джерело походження іноземних інвестицій до Китаю ще більш зміцнилося та досягло показника 75%. Відповідно сталося зменшення долі промислово розвинених країн до 25%.

Нерівномірний розподіл іноземних інвестицій по те-

риторії КНР став одним з основних чинників, які визначили географічні диспропорції в економічному розвитку, що виявилися в значному відставанні західних і центральних провінцій від приморських районів.

У 1994 році була проведена ще одне реформування податкової системи, яка уніфікувала податковий режим для іноземних інвесторів. Тоді ж було прийнято рішення про поступове зменшення пільг по оподаткуванню, з тим щоб зрівняти умови діяльності для всіх типів підприємств з різним рівнем залучення іноземних інвестицій. Уряд США проводив аналогічну політику у 1980 році, яка мала успіх та стимулювала більш ніж 12 млрд дол. в економіку країни протягом 5 років.

Крім того, вказані організації звільнялись від сплати податку на прибуток протягом 2 років з моменту здобуття першого прибутку, потім протягом подальших 3 років їх прибуток оподаткування підлягав зменшенню на 50%. В результаті інвестиційні надходження в китайський бюджет збільшилися на 14 млрд дол. протягом 6 років (1991—1997).

У 1995 році китайський уряд впровадив часткового звільнення від податків. Строк такої пільги складає на термін не більш ніж 5 років. Протягом перших двох років міжнародні компанії повністю звільнюються від сплати податків, на третій рік звільняється 75% доходу, на четвертий — 50% та п'ятий — тільки 20%. Винятковим є інвестування в електроенергію. У такому випадку компанії отримують 100% звільнення від сплати податків протягом перших 5 років та 30% протягом наступних 5 років [16].

У 1998 році відбулося зниження корпоративного податку з метою збільшення конкурентоспроможності Китаю на світовому інвестиційному ринку. Корпоративний податок зменшився з 30% до 25%.

Інша податкова реформа відбулась у 2001 році, яка мала на меті стимулювання іноземних інвестицій у зони економічного та технічного розвитку у вигляді зниження ставки податку на прибуток до 15%.

Починаючи з 2004 року, на території Китаю податкові канікули для іноземних компаній діють протягом 5 років. Податок підприємств складає 20%, але протягом податкових канікул іноземні компанії сплачують 10 та 15%. Проте ця система розповсюджується лише на окремі сфери діяльності (будування доріг, освіта) та на менш розвинутих територіях Китаю.

Іншою податковою пільгою який почав діяти на території Китаю з другої половини 2006 року був метод прискореної амортизації. Система прискореної амортизації дозволяє обладнання зі строком служби до 3-х років та з несуттєвою цінністю списувати в рік його купівлі, машини та обладнання протягом 4—5 років. Вперше система прискореної амортизації була використана в США у 1954 році. У Китаї для виробничих будівель та споруджень існує щорічна форма амортизаційних списань, яка дорівнює 4% (що означає прийняття на строк їх служби 25 років), виробничі машини та обладнання 10% (строк служби 10 років), комп'ютери — 20%, автотранспорт — 20—25%.

За останні два десятиліття галузева структура розподілу іноземних інвестицій зазнала істотних змін. У початковий період податкових реформ в 1980—1985 роки іноземні інвестиції були сконцентровані здебільшого у сфері послуг — в секторі нерухомості, а також в розвідці шельфових нафтових родовищ. У другій половині 80-х років ХХ ст. міжнародні інвестиції були зосереджені здебільшого в трудові галузі (переважно в легкій промисловості) та секторі нерухомості. За даними Ministry of Foreign Trade and Economic Cooperation (Statistics on FDI in China. Beijing, 2001), протягом 1990-х років на промисловість та сферу послуг доводилося

60,87 і 37,31% загального обсягу інвестицій відповідно. Основний обсяг іноземних інвестицій у сфері послуг був як і раніше сконцентрований в секторі нерухомості — 23,6% загального обсягу залучених інвестицій. У розподілі іноземних інвестицій усередині оброблювальної промисловості також сталися значні зміни. З 1992 році відбулося збільшення долі іноземних інвестицій, що поступають в капіталомісткі та технологічні галузі, в хімічну, машинобудівну, електронну, телекомунікаційну та автомобілебудування. У другій половині 90-х років основний фокус іноземних інвестицій перемістився з трудомістких галузей в сектор інформаційних технологій. Починаючи з 2000 року, іноземні інвестиції надходять у всі галузі китайської економіки. З 2004 року відбулося збільшення долі іноземних інвестицій, що поступають в капіталомісткі і технологічні галузі, а саме: в хімічну, машинобудівну, електронну, телекомунікаційну і автомобілебудування. Починаючи з 2008 року, основний фокус іноземних інвестицій перемістився з трудомістких галузей в сектор інформаційних технологій та інновацій.

Однією з основних причин високої концентрації іноземних інвестицій в секторі нерухомості та промисловості є жорсткі обмеження на іноземні інвестиції в ряді галузей сфери послуг: банківську систему, страхування, оптову та роздрібну торгівлю. Зарубіжні капіталовкладення в ці галузі дозволені в експериментальному порядку та мають жорсткі географічні обмеження.

Слід зазначити, що заходи податкового стимулювання іноземних інвесторів супроводжуються зобов'язаннями по працевлаштуванню та професійному навчанню (перепідготовці) місцевих національних кадрів, що є дієвим елементом соціального стимулювання економіки. Завдяки цій політиці в період з 1980—2010 роки на території Китаю було працевлаштовано 12 млн чоловік.

Інша країна, яка відноситься до азійської моделі, Японія, поряд з Китаєм має потенційно величезний ринок для прямих іноземних інвестицій. З 1950 року японська економіка, яка почала з найнижчого в світі економічного старту, стала швидко підніматися за рахунок нових реформ в податковій системі та банківському секторі. Обсяг грошових заощаджень населення став найбільшим в світі, японські комерційні банки стали найбільшими в світі, зайнявши до 2010 року перші 10 місць серед комерційних банків світу за розміром вкладів, курс йени до долара США за 50 років піднявся більш ніж в три рази.

Однак вивчення даних про японську економіку показує, що у важкий для країни час, у квітні 1949 року, в Японії було знайдено ефективне економічне вирішення проблеми дослідження засобів для національних інвестицій за рахунок внутрішнього джерела. І тому у період з 1949 року до 1980 року (роки швидкого підйому японської економіки) іноземні інвестиції були взагалі заборонені японським законодавством.

На початку 1980 року іноземні інвестиції в Японії були дозволені лише в окремі галузі та регіони, причому інвестування в японські компанії більш ніж 10% допускались лише з відома Банку Японії, що діє в даному питанні як представник, міністерства фінансів та відповідних галузевих міністерств. Завдяки іноземним інвестиціям та внутрішнім заощадженням, не маючи природних ресурсів, Японія станом на 2010 рік стала однією з найбільш розвинутих держав в світі.

До середині 1980-х років в Японії зберігалися досить жорсткі обмеження для іноземних інвесторів. Проте через міжнародні зобов'язання в рамках ОЕСР, МВФ, ГАТТ та інших міжнародних організацій, а також під натиском основних торговельно-економічних партнерів, що вимагали скорочення надмірно великого позитивного сальдо зовнішньоторговельного балансу, в цілях подолання економічного спаду, пошуку нових способів пожвавлення економіки та підвищення її конкурентоспроможності, Японія вимушена була піти на по-

ступову лібералізацію умов інвестування іноземного капіталу. Загальні тенденції щодо залучення іноземних інвестицій в економіку Японії наведені у табл. 2.

Як свідчать дані, наведені у табл. 2. починаючи з 1980 року, спостерігається тенденція до поступового збільшення інвестиційних надходжень в економіку Японії. Протягом періоду з 1980—2010 років різко змінилася географічна спрямованість іноземних інвестицій до Японії. На перше місце вийшли країни-інвестори з Північної Америки, обсяг інвестицій з яких збільшився більш ніж в 3 рази а їх доля в загальних іноземних інвестиціях зросла з 22,44 до 42,6%. Обсяг інвестицій з європейських країн збільшився на 46%, їх доля склала 33,1%, з яких у вказаний період 18,5% доводиться на Голландію. Майже в 2 рази (з 12,4 до 21,5%) зросла доля інвестицій, здійснюваних підприємствами, що знаходяться в Японії, з іноземним капіталом.

За останні 30 років у податковій системі Японії відбулись три реформи, а саме у 1981, 1992 та 2002 роках, які були орієнтовані на стимулювання іноземних інвестицій.

Податкова система Японії, що діє в даний час, сформувалася в 1980-і роки, зазнавши в подальшому періоді значні організаційні та законодавчі зміни. Період 1980—1990 років був найефективнішим для японської економіки. Середньорічні темпи приросту виробництва ВВП в 1980—1990 років склали 11%, в окремі роки досягаючи 20%. До 1988 рік за рівнем виробництва ВВП на душу населення Японія обігнала США. За рівнем питомої ваги в світовому промисловому виробництві вона зайняла друге місце в світі, поступаючись лише США. У світовому господарстві Японія стала лідером з виробництва промислових роботів, побутової електроніки, автомобілів, танкерів. "Економічне диво" спонукало інвесторів до вкладання своїх коштів саме в японську економіку, яка була однією з найрозвинутіших серед країн, що розвиваються. Використовуючи податкові реформи, японська економіка була привабливою для іноземних інвесторів.

Серед основних наслідків податкової реформи було впровадження часткового звільнення від сплати податків та надання інвестиційної знижки компаніям з іноземними інвестиціями. Згідно з методом часткового звільнення від сплати податків репатрійовані доходи не оподатковуються. Така пільга надавалась компаніям, які інвестують у слабозрозвинені регіони країни. Строк такої пільги складає на термін не більш ніж 5 років. Протягом перших двох років міжнародні компанії повністю звільняються від сплати податків, на третій рік звільняється 75% доходу, на четвертий — 50%, та п'ятий тільки 20%. Винятковим є інвестування в електроенергію. У такому випадку компанії отримають 100% звільнення від сплати податків протягом перших 5 років та 30% протягом наступних 5 років [16].

У 1974 році вперше була використана податкова інвестиційна знижка у США, яка набула поширення і у Японії у 1986 році. Міжнародна компанія, яка одержала таку пільгу, вважалась звичайним платником податку, підлягала усім діючим правилам оподаткування. Єдина відмінність полягала в тому, що відповідальність за оподаткування доходів сплачувалося б за рахунок кредитів, що повертаються з податкового рахунку, поки сальдо балансу доводиться до нуля. У Японії обсяг податкового кредиту у 1987 році складав 25% із продажів, або 50% чистого прибутку для нафто-галузеводобувних компаній. При цьому висувалась вимога реінвестувати отримані засоби у ці галузі протягом 2 років — для нафти та 5 років для інших галузей.

У березні 1992 р. був прийнятий Закон про надзвичайні заходи сприяння імпорту і залучення іноземних інвестицій. З ухваленням Закону стало можливим значно розширити діяльність з надання різного роду допомоги іноземним компаніям, у тому числі в сфері оподаткування і кредитування.

Таблиця 2. Загальна кількість залучених інвестицій в період з 1980—2010 років у млрд дол.

Рік	1980	1985	1990	1995	1997	2000	2005	2007	2009	2010
Загальна кількість залучених інвестицій	0,3	2,1	3,2	14,6	21,3	35,1	57,2	62,7	79,4	86,7

Джерело: Журнал "Феномен в мировой экономике". — 2009. — №5. — С. 34.

Переїнявши досвід американської податкової системи, у 1993 році японський уряд встановив податок з юридичних осіб у розмірі 37,5% для компаній з іноземними інвестиціями та 28% для інвестицій у малий бізнес (компанії з капіталом менше 100 млн ієн та річним доходом менше 8 млн ієн).

Що стосується податку на прибутку корпорацій, то, оскільки полегшення податкового тягаря досягалося здебільшого за допомогою вживання спеціальних податкових заходів, його ставки змінилися практично виключно в рамках податкових реформ. Проте в 50—60-х роках була помітна тенденція до їх пониження: 1992 рік — 42%, 1994 рік — 38, 1995 рік — 37, 1996 р. — 35%.

Станом на початок 2000 року Японія була однією з найпривабливіших азіатських країн для міжнародних інвесторів. З метою подальшого розвитку уряди країни надавали інвесторам податкові пільги.

Ще в 2003 році була прийнята система податкових знижок на загальний обсяг витрат, пов'язаних з науковими дослідженнями. Відповідно до неї розмір спеціальних податкових знижок на загальний обсяг витрат на НІОКР складає від 8 до 10% від цього показника.

Особлива увага приділяється і навчанню персоналу, на яке уряди держав також пропонують пільги інвесторам. Для цього з оподаткованого прибутку відраховується визначений відсоток суми приросту витрат підприємства на професійне навчання персоналу, підготовку та перепідготовку кадрів. Зазвичай уряд країни пропонує таку пільгу у тому випадку, коли інвестор залучає до праці місцеве населення з підписанням довгострокового контракту. Її відсоток залежить від кількості залученого персоналу та масштабності інвестування.

Діє в різних державах і система оподаткування малого бізнесу. У більшості країн світу встановлюється єдина ставка податку на прибуток. Але для малих підприємств оподаткування може здійснюватись за індивідуальною ставкою, рівень якої значно нижче ніж ставка податку на прибуток підприємств. Така система діє майже у всіх країнах світу.

Податкові канікули та метод прискореної амортизації, який був інтегрований в японську податкову систему з американської, отримав найбільшу популярність в Японії.

Протягом періоду з 1980—2010 років різко змінилася географічна спрямованість іноземних інвестицій до Японії. На перше місце вийшли країни-інвестори з Північної Америки, обсяг інвестицій з яких збільшився більш ніж в 3 рази а їх доля в загальних іноземних інвестиціях зростає з 22,44 до 42,6%. Обсяг інвестицій з європейських країн збільшився на 46%, їх доля складала 33,1%, з яких у вказаний період 18,5% доводиться на Голландію. Майже в 2 рази (з 12,4 до 21,5%) зростає доля інвестицій, здійснюваних підприємствами, що знаходяться в Японії, з іноземним капіталом.

У галузевому плані також сталася переорієнтація іноземних капіталовкладень до Японії: при досить значному (майже в 2 рази) скороченні інвестицій у виробничу сферу, починаючи з 1999 року, в такі галузі, як нафтопереробка і харчова промисловість, сталося різке збільшення іноземних інвестицій у невиробничий сектор японської економіки, зокрема у фінансову і страхову сфери в 10 разів, в розвиток систем телекомунікацій — в 4,5 рази, при одночасному скороченні інвес-

тицій в придбання нерухомості майже на 90%.

ВИСНОВКИ З ДОСЛІДЖЕННЯ

Притаманними спільними характеристиками американської моделі податкового регулювання інвестиційних процесів та азіатської є:

- постійне реформування податкової системи з метою створення сприятливих умов для іноземного інвестора (реформи відбуваються кожні 5—7 років);
- низькі ставки оподаткування та інші заходи стимулювання;
- високий рівень розвитку економічних показників;
- стабільна політична, соціальна, правова системи;
- потужна науково-дослідна база;
- наявністю законодавчої бази, яка контролює діяльність іноземного інвестора на інвестиційному ринку;
- ставки податків для іноземних інвесторів у США є одними з самих низьких серед індустріально розвинутих країн — їх частка складає всього 18% загального рівня ВВП. Ставки податків для іноземних інвесторів Китаю та Японії є одними з самих низьких серед країн, що розвиваються, складаючи 22% та 24% від загального рівня ВВП;
- низькі ставки податку на додану вартість та податку на прибуток підприємств з іноземним капіталом;
- одними з найпоширеніших податкових знижок для слаборозвинутих регіонів є податкові канікули та інвестиційна знижка;
- надання субсидій іноземним інвесторам відбувається за рахунок державного бюджету, а саме — шляхом збільшення місцевих податкових ставок.

Література:

1. Донцов С.С. Оценка инвестиционной привлекательности предприятия посредством анализа надежности его ценных бумаг // Финансовый менеджмент. — 2003. — № 3. — С. 78—84.
2. Іляш О.І. Оцінювання інвестиційної привабливості підприємства у ринкових умовах і напрями її забезпечення // Інвестиційна діяльність. — 2006. — № 5. — С. 34.
3. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: навч. посібн. — Київ: Центр навчальної літератури, 2005.
4. Мойсеєнко І. А. Основи інвестиційної привабливості // Інвестиційні проекти в Україні. — 2005. — № 6. — С. 12—18.
5. Скриньковський Р.М. Методика оцінки впливу груп факторів на інвестиційну привабливість машинобудівних підприємств // Економіка і прогнозування. — 2008. — № 3. — С. 121—133.
6. Стирський М.В. Методологічні аспекти оцінки інвестиційної привабливості ринку акцій // Фінанси України. — 2002. — № 2. — С. 131—137.
7. Шульга Г.Ю. Матрична модель оцінки інвестиційної привабливості промислових підприємств // Фінанси України. — 2003. — № 1. — С. 3—12.
8. Ястремська О.М. Теоретико-методологічні аспекти оцінки інвестиційного клімату // Стратегія економічного розвитку України: наук. зб. — 2005. — 3 (10). — С. 250—255.
9. Сафронов Б., Марковская В. Инвестиционный рынок // Инвестиции в России. — 2000. — № 5. — С. 23.
10. Стеценко А., Бениксов Е. Раскрытие информации и поддержание инвестиционного имиджа // Рынок ценных бумаг. — 2009. — № 4. — С. 62—63.
11. Ясин Е., Астапович А. Конкуренция на международном рынке капиталов // Рынок ценных бумаг. — 2006. — № 23. — С. 42—49.
12. Тарачев В. Время сложных решений // Рынок ценных бумаг. — 2005. — № 19. — С. 25—29.

Стаття надійшла до редакції 08.09.2011 р.